

ธรรมานุศาสตร์

พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียงว่าด้วยสัปปุริสธรรม

พระพุทธเจ้าได้ตรัสหลักสัปปุริสธรรมอันเป็นหลักธรรมหนึ่งทีกล่าวเกี่ยวกับความรู้จักประมาณ ในการบริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ซึ่งหลักเศรษฐกิจแบบพุทธไว้ในธัมมัญญสูตรที่ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการเป็นผู้ควรแก่ของค่านับ... เป็นเนื้อนาบุญของชาวโลกที่ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๗ ประการคืออะไรบ้าง คือ ภิกษุใน ธรรมวินัยนี้

(๑) เป็นธัมมัญญู รู้จักธรรม	(๒) เป็นอัตถัญญู รู้จักอรรถ
(๓) เป็นอัตตัญญู รู้จักตน	(๔) เป็นมัตตัญญู รู้จักประมาณ
(๕) เป็นกาลัญญู รู้จักกาล	(๖) เป็นปริสฺสญู รู้ชุมชน
(๗) เป็นปุคฺคลปโรปริญญู รู้จักบุคคล...”	

สัปปุริสธรรม ๗ คือ ธรรมของสัตบุรุษ, ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ, คุณสมบัติของคนดี, ธรรมของผู้ดี ได้แก่

๑. ธัมมัญญูตา คือ ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมตา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น ภิกษุรู้ว่าหลักธรรมข้อนั้นๆ คืออะไร มีอะไรบ้าง พระมหากษัตริย์ทรงทราบว่หลักการปกครองตามราชประเพณีเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุอันนั้นๆ หรือกระทำตามหลักการข้อนี้ๆ จึงจะให้เกิดผลที่ต้องการอันนั้นๆ เป็นต้น

๒. อัตถัญญตา คือ ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก เช่น รู้ว่าหลักธรรมหรือภาชิตข้อนั้นๆ มีความหมายว่าอย่างไร หลักนั้นๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร กำหนดไว้หรือพึงปฏิบัติเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร การที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้างดังนี้ เป็นต้น

๓. อัตตัญญตา คือ ความรู้จักตน รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ว่าที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

๔. มัตตัญญตา คือ ความรู้จักประมาณ ความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ ศฤกษ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น

๕. กาลัญญตา คือ ความรู้จักกาล รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

๖. ปริสัณญตา คือ ความรู้จักบริษัท รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิริยาอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

๗. ปุคคัลลัญญตา หรือ ปุคคัลปโรปรัญญตา คือ ความรู้จักบุคคล ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ว่าปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ด้วยดี ว่าควรจะคบหรือไม่ จะใช้จะตำหนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น

อ้างอิง

- พระไตรปิฎกภาษาไทย พุทธศักราช ๒๕๔๙ (ฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี) เล่มที่ ๒๓ ข้อ ๖๘ หน้า ๑๔๘-๑๔๙. มหาเถรสมาคม.

- พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต). โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๑.

.....